

Magdalena Piorunek

Przestępczość wymierzona w dobra kultury w Polsce w 2023 roku

Analiza na podstawie danych Komendy Głównej Policji
oraz kalendarium zdarzeń

76

1 Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r., poz. 840).

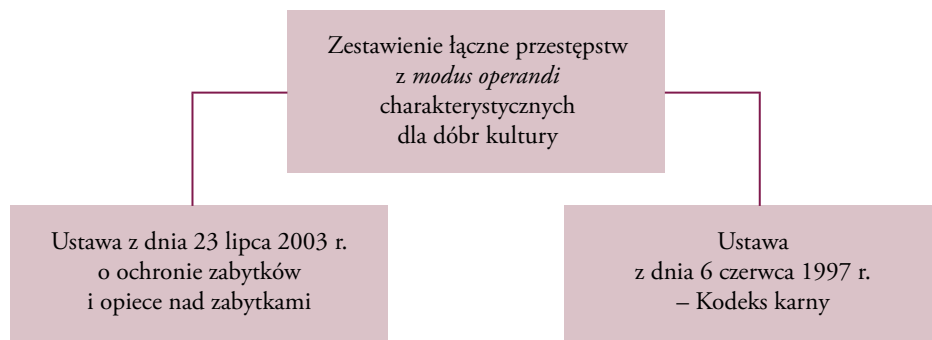
2 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1138).

3 Badając skalę przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce, należy uzupełnić statystykę KGP o informacje statystyczne Straży Granicznej oraz Krajowej Administracji Skarbowej. Zob. cykliczne artykuły O. Jakubowskiego publikowane na łamach „Santander Art and Culture Law Review”.

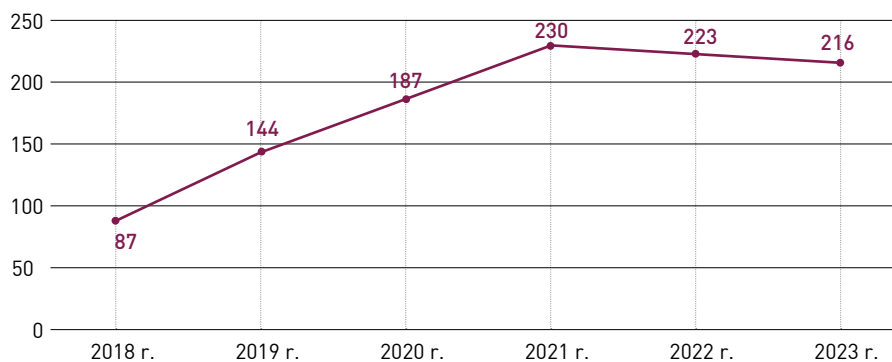
STATYSTYKI KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI (KGP)

Aby ocenić skalę zagrożenia przestępczością skierowaną na dobra kultury, należy przyjrzeć się, w jakiej liczbie popełniane są przestępstwa ścigane z dwóch kluczowych ustaw: z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹ (dalej: u.o.z.) oraz z kodeksu karnego² (dalej k.k.)³. Po zsumowaniu obu pul przestępstw otrzymujemy zestawienie łączne przestępstw z *modus operandi* charakterystycznych dla dóbr kultury.

Wykres 1. Zestawienie łączne przestępstw w oparciu o statystyki KGP

Przestępczość na tle u.o.z.

Wykres 1. Liczba zdarzeń przestępczych ściganych z u.o.z. w latach 2018–2023

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2020 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 1 marca 2021 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2021 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2022 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2022 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2023 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

W 2023 roku stwierdzono 216 przypadków przestępstw ściganych z u.o.z., w 2022 roku było ich 223, w 2021 – 230, w 2020 – 187, w 2019 – 144, a w 2018 – jedynie 87. W perspektywie 6-letniej możemy zatem zaobserwować statystyczny wzrost liczby przestępstw począwszy od roku 2018 do 2021. Natomiast w 2022 roku odnotowano nieznaczny spadek liczby przestępstw w stosunku do roku poprzedniego.

Tab. 1. Przestępstwa stwierdzone z kwalifikacji prawnych u.o.z. w 2023 roku

Artykuł	Przestępstwa stwierdzone w 2023 roku
Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	
Art. 108 ust. 1	183
Art. 108 ust. 2	20
Art. 109 ust. 1	2
Art. 109 ust. 2	—
Art. 109c	11
Razem:	216

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

Rokrocznie pośród wszystkich zdarzeń dominują przypadki **zniszczenia lub uszkodzenia zabytku** ścigane z **art. 108 ust. 1. u.o.z.** W 2023 roku stanowiły niemal 85% puli przestępstw (183 zdarzenia), w 2022 – 80% (179 zdarzeń), a w 2021 – 79% (191 zdarzeń).

Przypadki **nieumyślnego zniszczenia lub uszkodzenia zabytku** ścigane z **art. 108 ust. 2. u.o.z.** stanowiły w 2023 roku nieco ponad 9% puli (20 zdarzeń), w 2022 – 11% (24 zdarzenia), a w 2021 – 9% (21 zdarzeń).

W statystykach KGP za 2023 rok figurują dwa przypadki **nielegalnego wywozu zabytku za granicę** ścigane z **art. 109 ust. 1. u.o.z.**, co przełożyło się na niecały 1% puli przestępstw za ten rok. Stwierdzonych

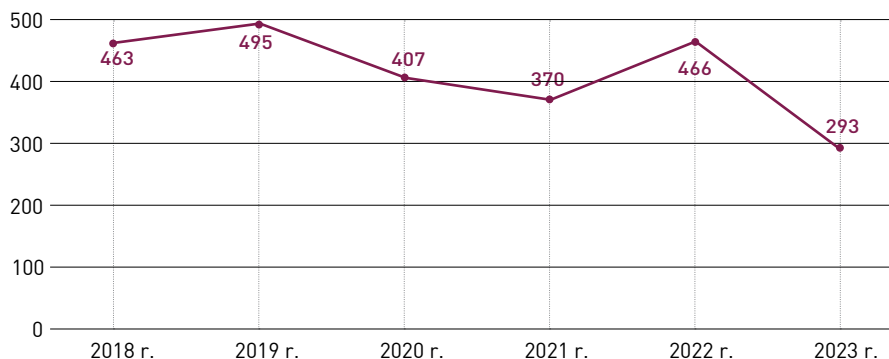
przypadków **nieumyślnego wywozu zabytku za granicę**, ściganych z **art. 109 ust. 2. u.o.z.**, nie zanotowano.

Wskutek postępowań wszczętych z **art. 109c u.o.z.**, na mocy którego penalizuje się **poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia lub wbrew warunkom pozwolenia**, stwierdzono 11 przypadków takich działań.

Przestępczość na tle k.k.

Wykres 2. Liczba zdarzeń przestępczych ściganych z k.k. w latach 2018–2023

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2020 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 1 marca 2021 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2021 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2022 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2022 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2023 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

Przy uwzględnieniu wartości katalogowych *modus operandi* charakterystycznych dla dóbr kultury w 2023 roku stwierdzono ogółem 293 przestępstw ściganych z kwalifikacji k.k. Zanotowano zatem wyraźny spadek w porównaniu z rokiem poprzednim – w 2022 roku zanotowano 460 takich przestępstw. Należy zwrócić jednak uwagę na to, że w statystyki za 2023 rok nie objęły **art. 262 k.k. – znieważenie zwłok ludzkich, ograbienie grobu**. Dla porównania, w 2022 roku była to podobna grupa przestępstw, w której znalazło się 126 takich przypadków.

Tab. 2. Przestępstwa stwierdzone z kwalifikacji prawnych k.k. w 2023 roku

Artykuł Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny	Przestępstwa stwierdzone w 2023 roku
Art. 278 § 1	140
Art. 278 § 1 w związku z art. 278 § 5	3
Art. 279 § 1	134
Art. 284 § 1	5
Art. 284 § 2	3
Art. 284 § 3	1
Art. 291 § 1	7
Razem:	293

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

Pośród poszczególnych czynów zabronionych widoczna jest zdecydowana dominacja przestępstw **kradzieży (art. 278 k.k.)** oraz **kradzieży z włamaniem (art. 279 k.k.)**. Trzecią najliczniejszą grupą przestępstw – odległą w stosunku do wyżej wymienionych grup – stały się w ubiegłym roku przypadki **paserstwa umyślnego (art. 291 k.k.)**.

Artykuł Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny	Przestępstwa stwierdzone w 2023 roku
Art. 278 § 1 w związku z art. 294 § 2	2
Art. 284 § 1 w związku z art. 294 § 2	—
Art. 288 § 1 w związku z art. 294 § 2	—
Art. 291 § 1 w związku z art. 294 § 2	—
Razem:	2

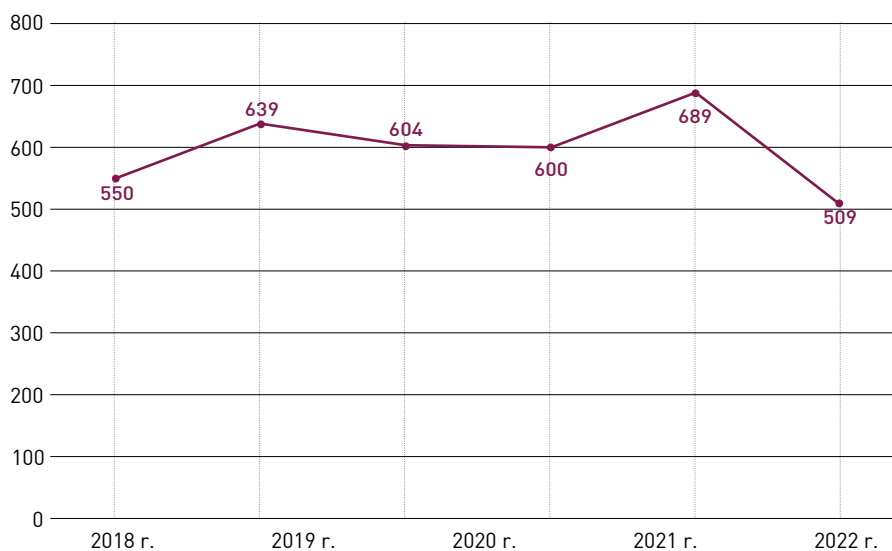
Tab. 3. Przestępstwa stwierdzone z kwalifikacji prawnych k.k. w 2023 roku wymierzone w dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

W stosunku do **dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (art. 294 § 2 k.k.)** w 2023 roku stwierdzono 2 przestępstwa. Dla porównania, w 2022 roku odnotowano 3 przestępstwa, a w 2021 roku – 5 przestępstw.

Przestępstwa te zostały też ujęte w puli ogólnej przestępstw stwierdzonych z kwalifikacji prawnych k.k. w latach 2020–2023 (tab. 2).

Przestępstwa z *modus operandi* charakterystyczne dla dóbr kultury

Wykres 3. Przestępstwa z *modus operandi* charakterystyczne dla dóbr kultury w latach 2018–2023

— Przestępstwa ścigane na podst. u.o.z. i k.k.

Źródło: Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2020 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 1 marca 2021 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2021 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2022 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2022 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2023 r., niepubl.; Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

Po zestawieniu łącznym przestępstw z *modus operandi* charakterystycznych dla dóbr kultury stwierdzono 509 przestępstw w 2023 roku.

Nie sposób jest wymienić wszystkie przypadki przestępstw wymierzonych w dobra kultury w 2023 roku. Poniższe kalendarium, uzupełnione o incydenty pozbawione charakteru przestępczego, lecz w dalszym ciągu godzące w dobra kultury, stanowi wybór zdarzeń przedstawionych chronologicznie.

Kalendarium: Polska

2023

STYCZEŃ:

- W Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku interweniowano wobec osób wykonujących gest faszystowskiego pozdrowienia. Do podobnych incydentów dochodziło również w kolejnym miesiącu.

LUTY:

- Pożar XIX-wiecznego pałacu Antoniego Karola Stulgińskiego w miejscowości Dębe Małe (powiat miński). Spaleniu uległo poddasze, pierwsze piętro i większość parteru.
- Pożar XIX-wiecznego domu podcieniowego w Krzywym Kole (powiat gdański). Rozprzestrzenianie się ognia ułatwiała konstrukcja zabytkowego obiektu (mur pruski).

MARZEC:

- Pożar XVII-wiecznego pałacu w Pępowie (powiat gostyński). Główny budynek obiektu został uratowany.
- Pożar XIX-wiecznego budynku zwanego „wojszycznym rynkiem” przy ul. Pawiej 30 we Wrocławiu. Zabytkowy folwark od lat stał opuszczony. W 2022 roku działka wraz z budynkiem znalazła się w rękach prywatnych.
- Pożar zabytkowej kamienicy przy ul. Sprzecznej w Warszawie. Kamienica została wzniesiona w latach 1911–1912 dla Anny i Leona Józefa Klatczyńskich. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał nakaz zabezpieczenia budynku.

- Pożar drewnianego kościoła Trójcy Świętej w Chynowie (powiat grójecki). Ogień strawił zakrystię, ale dzięki szybkiej akcji strażaków uratowano główną część zabytkowej świątyni. Kościół, najstarsza modrzewiowa świątynia na Mazowszu, został wzniesiony prawdopodobnie w XVII wieku z wykorzystaniem drewna z poprzedniej świątyni z XV wieku.

KWIECIEŃ:

- Podczas robót budowlanych całkowicie zniszczona została łukowa brama prowadząca na teren dawnego cmentarza ewangelickiego przy ul. Chocimskiej w Szczecinie.
- Drugi w ciągu roku pożar zabytkowej kamienicy przy ul. Sprzecznej w Warszawie.

MAJ:

- Pożar opuszczonego dworu w Połoninach (powiat elbląski). Budynek dworu został wybudowany na przełomie XIX i XX wieku.
- Pożar zabytkowego pałacu w Bystrzycy Dolnej (powiat świdnicki). Pałac był na co dzień zamieszkiwany. Jedna osoba uciekła przed płomieniami na dach, skąd została ewakuowana przez strażaków i przewieziona do szpitala z oparzeniami. Pałac wybudowano w XVI wieku.

CZERWIEC:

- Ruszył proces w sprawie kradzieży 194 zabytkowych monet z Muzeum Okręgowego w Toruniu przez emerytowanego kustosa, który w muzeum sprawował pieczę nad działem numizmatycznym.

LIPIEC:

- Pożar barokowego pałacu w Konarzewie pod Poznaniem. Dach doszczętnie

spłonął, a część więźby dachowej wraz z lukarną zapadła się do wnętrza budynku. Pałac był remontowany przed pożarem. Jego budowa rozpoczęła się pod koniec XVII wieku.

SIERPIEŃ:

- Recydywista włamał się do jednego z gdańskich muzeów i ukraść elektronarzędzia oraz sprzęt biurowy.
- Pożar ponad 100-letniej kamienicy przy ul. Kawęczynskiej 15/17 na warszawskiej Pradze. Zniszczenia objęły wypalony ozdobny hełm wieńczący budynek.
- W Poznaniu w trakcie jazdy z pasażerami zapalił się zabytkowy tramwaj z końca XIX wieku. Wszyscy po zatrzymaniu pojazdu opuścili tramwaj. Tramwaj Herbrand został wyprodukowany w 1896 roku i obecnie kursuje w soboty, niedziele i święta.
- Wandalizm dwóch schronów bojowych w Piekarach Śląskich. Sprawcy, chcąc pozyskać metalowe elementy zabytków do sprzedaży na złom, próbowali odciąć je palnikiem. W wyniku ich działań zniszczone zostały pancerne kopuły. Miesiąc później sprawcy po raz kolejny podjęli próbę kradzieży. Jak przekazała wtedy w komunikacie śląska policja, sprawcy poruszali się prawdopodobnie samochodem z odkrytą powierzchnią ładunkową, wyposażonym w dźwиг HDS.

WRZESIEŃ:

- Nieznani sprawcy podpaliли drzwi bazyliki Najświętszej Maryi Panny Anielskiej w Dąbrowie Górniczej.

PAŹDZIERNIK:

- Kradzież drogocennych XIX-wiecznych dzieł literatury rosyjskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W ostatnich latach do

podobnych kradzieży dochodziło na Litwie, w Łotwie, Estonii i Francji.

LISTOPAD:

- Dwie osoby przykleiły się na znak protestu do planszy z obrazem Beksińskiego podczas wystawy we Wrocławiu. **Patrz:** *Klimatyczny protest na wystawie Zdzisława Beksińskiego we Wrocławiu – wstęp do wandalizmu muzealnego w Polsce czy jednorazowy incydent?, s.62*

Wybrane wydarzenia ze świata

2023

STYCZEŃ:

- Podczas szturmów zwolenników byłego prezydenta Jaira Bolsonaro na budynki federalne w Brazylii ucierpiało szereg przechowywanych w nich dzieł sztuki.

LUTY:

- Trzęsienie ziemi o sile 7,8 stopnia w skali Richtera poważnie uszkodziło starożytny zamek Gaziantep w Turcji. Części zamku pochodzą z czasów imperium hetyckiego, natomiast główny budynek został zbudowany przez Rzymian w II i III wieku n.e.

MAJ:

- Kuriozalny wandalizm na wystawie Maurizia Cattelana w Seulu. Koreański student zdjął ze ściany muzeum banana stanowiącego element instalacji artystycznej i zjadł go.

- Interpol ogłosił wyniki corocznej operacji Pandora. Pandora VII zaowocowała ponad 60 aresztowaniami. Odzyskano ponad 11 tys. obiektów.
- Wydano wyrok w sprawie kradzieży ze skarbca w Dreźnie. Pięć osób usłyszało karę pozbawienia wolności w wysokości od czterech do sześciu lat za udział w skoku, z którego łupy oszacowano na wartość 123 mln dolarów.

LIPIEC:

- Atak raketowy Rosjan na Odessę. Ucierpiało historyczne centrum miasta wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Bezpośrednio trafiono Sobór Przemienienia Pańskiego.

SIERPIEŃ:

- Pożary pustoszyły Maui, wyspę będącą częścią archipelagu Hawajów. Szczególnie dotknięte zostało historyczne miasto Lahaina.
- Ujawniono kradzież pracowniczą w Muzeum Brytyjskim. Sprawcą był kurator muzeum, który przez lata dopuścił się kradzieży około 2 tys. obiektów pochodzących ze zbiorów starożytności greko-rzymskich.

WRZESIEŃ:

- Dwie osoby zostały zatrzymane w Chinach w związku z wandalizmem Wielkiego Muru. Oskarżono je o przekopanie się przez Wielki Mur w celu stworzenia drogi na skrót do pobliskich prac budowlanych.
- Odzyskano obraz Vincenta van Gogha *Ogród przy plebanii w Nuenen wiosną* (lub *Wiosenny ogród*) skradziony w 2020 roku z Muzeum Singer Laren w Holandii.

- Aktywiści klimatyczni oblali farbą Bramę Brandenburską.
- Bezcenna porcelana z dynastii Ming i Qing została skradziona z Muzeum Sztuki Wschodnioazjatyckiej w Kolonii.
- Pożar w Muzeum Narodowym Indonezji w Dżakarcie.

GRUDZIEŃ:

- Instalacja Banksy'ego została skradziona w godzinę po potwierdzeniu autorstwa w mediach społecznościowych przez artystę.

Magdalena Piorunek – pracuje w Dziale Ochrony Zbiorów Publicznych w Narodowym Instytucie Muzeów. Absolwentka prawa i historii sztuki na Uniwersytecie Warszawskim. Od 2022 roku redaktor naczelna „Cenne, Bezcenne, Utracone”.

Bibliografia

Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2020 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 1 marca 2021 r., niepubl.

Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2021 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2022 r., niepubl.

Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2022 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 22 marca 2023 r., niepubl.

Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w 2023 r. Efektywność działań Policji, pismo z dnia 25 stycznia 2024 r., niepubl.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1138).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r., poz. 840).

